

4. Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25.01.2012 р. № 33/2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/33/2012>
5. Про затвердження Порядку проведення перевірки достовірності відомостей, передбачених п. 2 ч. 5 ст. 5 Закону України «Про очищення влади», та форми висновку про результати такої перевірки: Наказ Міністерства фінансів від 03.11.2014 р. № 1100 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1385-14>

ЛАВРЕНОВА О. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ

В умовах конституційної та адміністративної реформ, що проходять в Україні, особливої актуальності набувають дослідження, присвячені оптимізації системи органів виконавчої влади, зокрема на центральному рівні. Ефективній діяльності центральних органів виконавчої влади сьогодні перешкоджають невизначеність у розмежуванні їх правового статусу, часто дублювання їх функцій та повноважень. Тому на практиці завдання та функції цих органів не завжди відповідають задекларованому статусу. Однією з гострих та складних проблем реформування державного апарату управління залишається питання діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Вперше існування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом було передбачено в Концепції адміністративної реформи в Україні [2]. З прийняттям указу Президента України від 15.12.1999 р. «Про систему центральних органів виконавчої влади» центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом було офіційно введено до системи органів виконавчої влади. У даному акті було закріплено, що центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження, щодо цього може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань [3].

На сьогодні в Україні діє шість центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом: Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Окремі питання їх створення та діяльності висвітлено у ст. 24 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади». Виходячи з положень цієї статті, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом можна поділити на дві групи: 1) органи, передбачені Конституцією України, — Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України та Державний комітет телебачення і радіомовлення України; 2) інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, які можуть бути утворені Кабінетом Міністрів України. У цій статті також визначено порядок призначення на посади та звільнення з посад голів і заступників голів центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, передбачених Конституцією України [1].

Слід зазначити, що законодавством України не визначено чітких критеріїв віднесення того чи іншого державного органу до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та й взагалі визначення правового статусу цих органів, їх ознак, можливих випадків утворення тощо. Аналіз вищезазначених актів, а також положень нормативно-правових актів, які закріплюють правовий статус конкретних центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом дає можливість визначити деякі їх особливості.

Перша особливість полягає в тому, що центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом мають специфічні завдання та функції. До прикладу, Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Особливий порядок вирішення кадрових питань є наступною особливістю центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. По-перше, для цих органів є характерним особливий порядок призначення та звільнення з посад голів та заступників голів. Так, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Фонду державного майна України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України призначаються на посади за поданням Прем'єр-міністра України та звільняються з посад Верховною Радою України, а їх заступники — Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України. По-друге, для керівництва цих органів законодавчо визначено строк повноважень. До прикладу, Голова Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами,

одержаними від корупційних та інших злочинів призначається на посаду строком на п'ять років. Одна і та сама особа не може обіймати цю посаду два строки підряд. Також законодавством встановлено спеціальні вимоги до членів центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. До прикладу, членом Національного агентства з питань запобігання корупції може бути громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років, який має вищу освіту, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

Ще однією особливістю центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є особливий порядок їх підконтрольності та підзвітності. Так, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів є підзвітним Верховній Раді України, підконтрольним та відповідальним перед Кабінетом Міністрів України. Щороку проводиться незалежна оцінка ефективності діяльності Національного агентства комісією із зовнішнього контролю у складі трьох осіб, яких щороку визначають Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України по одному члену комісії. Громадський контроль за діяльністю Національного агентства забезпечується через Громадську раду. До того ж Національне агентство готує щорічні звіти про свою діяльність, які оприлюднюються до 15 квітня на офіційному веб-сайті.

Останньою особливістю є наявність спеціальних гарантій діяльності для працівників центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. До прикладу, особисті і майнові права працівників Антимонопольного комітету України охороняються законом нарівні з працівниками правоохоронних органів.

Необхідно також зазначити, що в системі центральних органів виконавчої влади існують органи, які хоча і не мають спеціального статусу, проте за характером компетенції та особливостями функціонування мають бути віднесені до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Такими органами є зокрема Державне бюро розслідувань та Національне агентство України з питань державної служби.

Список використаних джерел

1. Про центральні органи виконавчої влади Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.
2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – С. 32.
3. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15.12.1999 р. № 1572/99 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – С. 8.